

Roma, Pisa, Florența, Veneția...

Ștefan Kecskemeti

Anul următor ne a adus o altă bucurie, practic ar fi trebuit să petrecem un sejur mai lung în Roma, dar în ultimul minut agenția germană de turism la care s-a plătit călătoria ne-a anunțat cu regret că nu au reușit să constituie un grup și astfel ne oferă fie transportul la Roma cu un autoturism ca să nu rămână de rușine ori o rută mai amplă prin Italia de nord până la Roma inclusiv. Am acceptat a doua variantă și nu am regretat, deși s-a dovedit a fi destul de obositoare. Am trecut cu autobusul prin Tirol, în Alto Adige - Tirolul de sud - am ajuns pe autostrada de sus al pasului Brenner-Brenero și am ajuns seara pe malul mării Ligurice la Viareggio, trecând pe lângă localități binecunoscute din călătoriile cu mama pe covor în copilărie. Brescia hienei Caraffa care ucisese un mare număr dintre patricienii orașului Prešov, Cremona familiei Amati, Guarnieri și a marelui lutier Stradivari, apoi am admirat un minunat apus de soare la Carrara de unde pe vremuri Michelangelo își alegea blocurile de marmoră din care își exopere nemuritoarele sale statui. Nu am rezistat, am coborât până la mare trecând printr-un uriaș depou de iole, bărci, și mici iahturi, și am intrat în apa călduță de pe plaja curată și cu nisip fin. Pușa stătea îngrijorată pe malul apei crezând că mișună rechinii pofticioși porniți să mă guste. În ciuda apusului splendid de soare, a doua zi la Pisa ne-a prins o ploaie torențială care nu a încetat decât către seara la plecare. Aci am folosit inițial o umbrelă scumpă, japoneză achiziționată înainte de plecare la marele magazin universal de acasă. Cu o mână ținând umbrela, cu cealaltă fotografiind vestitul turn înclinat, biserica, baptisteriul apoi cimitirul, Pușa se uită mirată la mine și mă anunțe că sunt ud learcă, umbrela fermecată aduna în mijloc apa de ploaie și filtrând-o îmi picura pe cap, umeri și tot corpul. Niște africani probabil imigranți stăteau în jurul nostru și vindeau umbrele uriașe cu 10-20 de mărci germane (10000-20000 de lire italiene), mi-am cumpărat unul mai ieftin și astfel echipat am pornit să vizităm interioarele și un muzeu. Nu spun că pierzând vremea admirând orașul prin care trece fluviul Arno pe care îl vom reîntâlni la Florența ne-am rătăcit și cu greu, întâlnindu-ne cu o altă pereche de

asemenea căutând locul de întâlnire, am regăsit autocarul unde ghidul ne-a ținut o morală nemeritată. Popasul următor a fost orașul renașterii Firenze, unde fiecare piatră, fiecare colțișor respiră istoria culturii renașterii și începutului de Baroc. Nici nu merită să amintesc toate cele văzute. Domul și baptisteriul este o minunăție, malul râului Arno ne-a oferit după ce am revenit de pe Ponte Vecchio surpriza întâlnirii cu concetățeni. Trei țigănci cu pruncii în brațe m-au înconjurat și cu gesturi clare au solicitat ajutor material. Când s-a ajuns să încerce să mă buzunărească, Pușa dintr-o inspirație de moment mi-a strigat. Lovește-i cu umbrela! Textul în limba noastră tot neolatină parcă i-a paralizat și la avertismentul meu: Cărați-vă dracului, spurcatelor! au dispărut într-o clipită, exact așa cum au apărut. Nu am prididit să fotografiez, exact ca mărunțeii cu ochii oblici pe care îi întâlneai la fiecare pas. În Piața Signoriei am pierdut o grămadă de vreme, la Uffizi era o coadă imensă, și tot stând și holbând ochii abia am găsit în palazzo Medici un așezământ unde se putea rezolva o importantă necesitate fiziologică. Bineînțeles nu am fost cazați în Firenze, ci pe undeva într-o stațiune climaterică în munți, după cina copioasă în stil italian am mai ieșit pe străzile unde buticurile au rămas deschise până în zori. Aici am putut admira ceea ce în orașe nu am reușit nicicum, excepționalele obiecte vestimentare din piele, îmbrăcăminte, încălțăminte și bijuterii, desigur mai scumpe chiar ca cele ale aurarilor de pe Ponte Vecchio unde am văzut un lăntișor de aur alb de o finețe extraordinară pentru 100 DM, pe care însă nu le-am găsit prin buzunare decât noaptea la hotel. Multă vreme am regretat acest lucru care ține de zăpăceala mea în materie de manipulare a banilor, în mod obișnuit treaba lui Pușa. Dacă mai aveam putere am fi putut face o ascensiune până în satul stațiunii, dar ne-a fost imposibil.

A doua dimineață la micul dejun tinerii care au mai avut puterea de a merge până acolo ne-au povestit despre frumusețile văzute, cârciumioarele pline de săteni până mult după miezul nopții, într-o atmosferă foarte plăcută și s-ar putea zice romantică. Oprea următoare a fost Roma, aici până și simpla descriere a celor văzute ar fi extenuantă, te impresionează desigur din albume cunoscute vestigii ale orașului etern din antichitate, dar și cele ale Evului de Mijloc, Renașterii și barocului, fântânile, pinii cântați de Respighi, parcurile, piața Spaniei, și Vaticanul cu San Pietro acoperit de schele în vederea pregătirilor pentru anul sfânt. Papa era plecat la Castel Gandolfo, așa că a trebuit să renunțăm la audiența programată în locul acesteia petrecând o bună bucată de vreme la o gelaterie de pe Conciliazione ce duce la San Pietro. În dogoarea verii o plimbare pe malul Tibrului a fost după înghete o reală destindere.

După Roma a urmat un drum lung spre Adriatica în lungul Padului ajungând lângă Bologna, Padova la Mestre unde am fost imbarcați pe un vaporaj ajungând la Veneția. Cred că numai pentru acest oraș muzeu în care într-adevăr simți realitatea cuvintelor eminesciene: s-a stins lumina falnicei ai avea nevoie de săptămâni pentru a cunoaște măcar o parte din comorile adunate în cele aproape două milenii de istorie. Ghidul nu ne-a permis să călătorim cu vaporetto pe canal grande de teama să nu fim buzunăriți de țiganii din România (aci iarăși am tăcut să nu se afle de unde venim) deși voiam să văd casa în care s-a născut străbunica mea cu peste 150 de ani în urmă. Este adevărat că de pe Rialto am putut vedea bună parte din această „stradă” principală a Veneției, dar nu am putut identifica clădirea căutată. În schimb am urmărit gondolele pe canalele strâmte desigur fără să ne putem permite imbarcarea, prețul lor depășind posibilitățile noastre financiare. În schimb în drum spre Rialto am putut să iau pentru Pușa un colier frumos și bogat ramificat de corali roșii la un preț destul de acceptabil. Am cinat și am fost cazați într-o altă

stațiune maritimă Lido de Fiesolo, unde s-a repetat plimbarea nocturnă printre buticuri și prăvălii deschise spre deosebire de Germania, toată noaptea. Nici azi nu pot înțelege stupidenia reglementării orelor de deschidere și închidere a magazinelor din Germania în care seara când ai avea timp, sau la sfârșit de săptămână nu poți cumpăra nimic, nici măcar de ale gurii.

Ultima stație a fost Verona, credeam că în acest oraș nu prea vom avea ce vedea, ce surpriză, de la vestigii romane până la renaștere și baroc tot ce îți dorește inima într-un perimetru accesibil fără prea mare efort. Întoarcerea în Germania tot prin Brenner dar pe autostrada de jos în lungul Etsch-Adige - ului a fost un bun prilej de a ne lua rămas bun de la o lume minunată plină de istoria culturii unde am întâlnit cu o bogăție de impresii despre un stil de viață destul de apropiat noua dar mult superioară în ce privește nivelul de trai. Spre deosebire de Paris unde lumea circula pe străzile curate ca oglinda, modest îmbrăcată, în mare majoritate în blugi și espadrile sau încălțăminte lejere, în Italia și mai ales la Roma te izbea eleganța ostentativă mai ales a femeilor super-cosmeticate și îmbrăcate cu mult gust. Și aici, ca de altfel în Franța lumea nu era nici pe departe atât de penibil de grasă ca în Germania unde bunăstarea materială se reflectă probabil și în cutumele alimentare care transformă din adolescență majoritatea femeilor în tancuri sau hipopotami, iar pe bărbați nu numai în Bavaria burților de bere în niște figuri ce seamănă cu caricaturile comuniste despre chiaburii dușmani ai poporului.

Ajuns acasă am reluat activitatea la locul de muncă și m-am apucat de lucrările propuse despre psihiatria secolului XX .

Din cele trei eseuri propuse pentru finele mileniului am finalizat de fapt numai două. Următoarea este mei aproape de mine fiindcă răspunde unei pasiuni mei vechi provocate tot de maestrul meu Profesorul Eduard Pamfil, anume etologia. La sfârșitul deceniului 7, cam în 1967 am descoperit pe biroul domniei sale unde domnea întotdeauna o infernală dezordine printre tot felul de cărți, desene aide-memoire, notițe, frânturi de idei care ar fi fost destinate ulterior publicării unui „idear”, un tratat redactat de prietenul său, profesorul Henri Ey, despre psihiatrie animală. Am cerșit-o împrumut fiindcă crescusem printre sute de diverse animale a căror poveste am scris-o mai demult pentru nepoții fratelui meu Peter în Canada. Printre autorii care au colaborat la acest tratat l-am găsit pe Konrad Lorenz care la vremea respectivă lucra pentru fundația Max Planck în Germania, dar avea și un institut personal de cercetare în Austria, precum și un profesor olandez, F.J.J.Buytendijk cu care am intrat într-o vie corespondență. Spre marele meu noroc ambii m-au îndrăgit și mi-au trimis numeroase cărți, extrase din reviste cu articolele lor alimentându-mi cu prisosință noua pasiune. Așa s-a făcut că ajuns la Cadea, am reușit să prezint la cel de al doilea congres național de psihiatrie un referat amplu despre relațiile dintre bolile mintale și problemele ridicate de etologie. A fost o premieră națională, nu și internațională deoarece ulterior aflasem că prima asemenea lucrare a apărut din stiloul unui psihiatru Ploog, dacă nu mă înșeală memoria în Fortschritte.... Și azi mă mândresc cu dedicațiile acestor autori deși una din cărțile dedicate de Lorenz s-a pierdut încă înainte ca el să fie distins cu premiul Nobel pentru contribuțiile sale la progresele biologiei și medicinei. Această înaltă distincție a fost acordat lui, profesorului Tinbergen și Fritsch o triadă luminoasă în studiul comparat al comportamentului uman și animal. Citind

autobiografia profesorului Buytendijk am rămas uluit, deoarece descrie cum a absolvit facultatea de medicină în 1909, deci în momentul în care l-am inoportunat cu scrisorile mele trebuia să fi tot avut în jur de 90 de ani, cu o vioiciune a spiritului excepțională. Fiind bine instalat în regimul anilor lumină, scrisoarea mea de felicitare către profesorul Lorenz probabil nu a mai ajuns la dânsul, deoarece cred că a fost imposibil să nu-mi fi răspuns dacă l-a primit. Era după tezele din iulie, după „criza mondială de hârtie” menită să termine cu numeroasele reviste și ziare care apăruseră în fereastra de libertate a sfârșitului anilor '60. Încetul cu încetul se lăsase întunericul și bogata mea corespondență cu numeroase somități ale psihiatriei și psihologiei a încetat.

Lehamitea resimțită după episodul „Der Spiegel” m-a făcut să nu mai reiau deprinderea de a corespunde cu de pe acum mai tinerele somități ale cercului meu de interese, nici în călătoriile noastre prin străinătăți nu am căutat contacte, o bucată de vreme mai primisem Zeitschrift für Kinderpsychologie, Kinderpsychiatrie und ihre Grenzgebiete, dar de câțiva ani am renunțat și la această revistă din care mă puteam informa despre noutățile din psihoterapie, metodele noi de investigație ș.a.m.d. Este adevărat că și în occident psihiatria copilului și adolescentului a fost supus tirului absurd al mediilor, amorțate de atacurile antipsihiatriei și astfel în timpul călătoriilor la tata, urmărind întotdeauna presa la zi, aflasem despre „mari realizări” ale unor psihiatrii ai lumii moderne. Am să abuzez din nou de răbdarea cititorului prezentând unul din articolele eseului, dedicate trecerii între milenii.

Eseul a apărut tot în „Aletheia” sub titlul puțin cam pretențios de

Secolul XX în optica unui psihiatru pasionat de etologie

Secolul pe care îl părăsim poate fi analizat în fel și chip, de exemplu din prisma psihiatrului, fără ca în mod necesar acest lucru să scandalizeze lumea care totuși este probabil plictisită de bilanțuri de sfârșit de secol și mileniu.

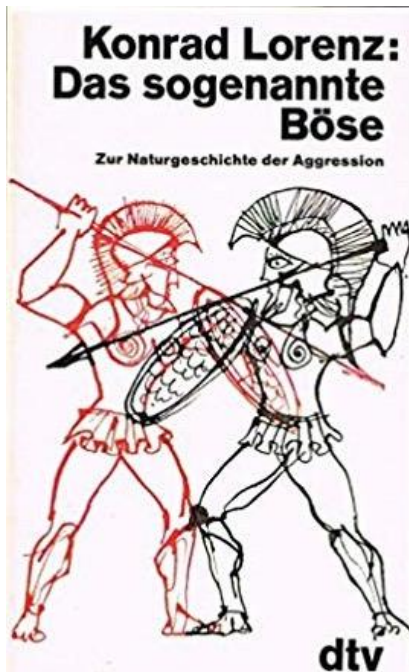
Fără discuție acest secol nu se deosebește prea mult de cele anterioare deși acum mijloacele de comunicare în masă permit o răspândire mult mai rapidă a știrilor care ajung cu repeziciune în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii.

Este cunoscut de altfel adevărul masificării lumii - atât de bine descrisă de Ortega y Gasset în primele decenii ale secolului - fapt ce a adus cu sine și creșterea interesului pentru evenimentul zilei în foarte largi pături ale populațiilor.

Evident, posibilitatea manipulării a atins proporții uriașe iar vechea știință conturată în Renaștere de Machiavelli se reactualizează încă de la începutul acestui secol. Este surprinzător faptul - de altfel puțin cunoscut de generațiile recente - că în preajma primului război mondial, presa, literatura pregătește acel măcel care (dacă facem abstracție de războiul Imperiului Britanic împotriva burilor și mai aproape de noi, războiul balcanic deschide seria atrocităților de proporții nemaîntâlnite în istoria omenirii. Începe în ambele tabere dar mai ales în presa germană o campanie de provocare a urii, alimentată de minciuni evident menite să amplifice resentimentele trezite de evenimentele reale - asasinarea moștenitorului tronului imperial austriac Franz Ferdinand de către teroristul Princip la Sarajevo.

Împăratul Wilhelm II al Germaniei, cu un braț atrofizat din naștere, suferind din acest motiv de complexe de inferioritate, devine - datorită acestei deficiențe - foarte ușor victima manipulatorilor din preajma sa, devenind devreme instrumentul prin care cercuri interesate de industria de război inițiază dezvoltarea marinei militare germane și o masivă înarmare în scopul depășirii puterii maritime a Mării Britanii. Suntem într-o epocă în care - de ce să nu recunoaștem - Lenin analizează pertinent extinderea mondială a imperialismului.

Ceea ce în epoca respectivă nu se știa încă, mult dincolo de motivația economică reprezentată doar de un cerc restrâns de interesați, funcționează în marile mase populare motivații psihologice de cu totul altă natură, capabile să mobilizeze milioane de oameni într-o emulație care frizează patologicul. Mă gândesc aici la entuziasmul cu care cetățenii dintr-o tabără sau alta s-au oferit să se sacrifice în chip de carne de tun în acea grozăvie care a ținut sute de mii de combatanți în tranșeele de la Verdun, Doumont etc. expuși foametei, frigului, grenadelor și gazelor de luptă folosite ca arme pentru prima dată în istorie.

Mult mai târziu, etologul Konrad Lorenz reușește să identifice în regnul animal mecanismele intime ale motivării agresivității intraspecifice. Este vorba de problematica teritoriului, cea a ierarhiei și, nu în ultimul rând, a protejării partenerului și progenerării. Marele merit al acestui cercetător atent al comportamentului constă în faptul că descoperă mecanisme similare și la om, care devine astfel manipulabil.

Pentru ațâțare la război o semnificație deosebită dobândește teritoriul.

În regnul animal de la nivele destul de elementare ale filogenezei, apărarea teritoriului propriu, de altfel bine marcat, motivează fiecare individ co-responsabil de conservarea speciei. Cu certitudine, cântecul păsării este un mijloc de marcarea a teritoriului; la unele mamifere există organe speciale odorifice care servesc pentru marcarea spațiului vital propriu, iar acolo unde aceste organe specializate lipsesc, se folosesc excrementele, urina etc..

Omul este și din acest punct de vedere mai evoluat, fiindcă dacă la animal un tril, un miros dobândesc semnificație de simbol al stăpânirii teritoriului, la oamenii din timpuri străvechi a funcționat în acest sens totemul (la dacii ancestrali de exemplu totemul lup), iar după depășirea stadiului tribal se folosesc stindarde, drapeluri, steme și imnuri, deci simboluri din ce în ce mai elaborate. Ele marchează și azi în fond teritorii sau echivalente de teritoriu chiar și în situații de minimă importanță reală pentru grupul dat, cum ar fi de exemplu o echipa de fotbal, rugby sau polo pe apă.

Nu doresc nicicum să scandalizez pe nimeni, dar simpla intonare a imnului național simultan cu arborarea drapelului națiunii de care aparține învingătorul uneia sau alteia dintre disciplinele olimpice, este dovada mecanismului sus-menționat. Nu este deci de mirare faptul că și la aceste nivele, în realitate de importanță derizorie, se pot declanșa agresiuni soldate cu răniți și chiar morți cum nu o dată s-a întâmplat în ultimele decenii (una din zguduitorile mele amintiri rămâne transmisiunea televizată a tragediei de pe stadionul Heysel).

Vedem în acest exemplu faptul că teritoriul poate fi reprezentat doar simbolic, nemaifiind nevoie de atributul său primar, cel de extindere.

Umilirea simbolurilor poate provoca sentimente de ură care scapă oricărei încercări de explicație rațională, manifestarea unor asemenea sentimente țin de o oarecare elementaritate psihologică atât de caracteristică omului "masă".

Fără niciun fel de partinitate politică, comentând scenele îngrozitoare transmise de televiziune, privind atrocitățile comise de reprezentanții unei etnii în cadrul recentelor evenimente din Balcani, în fața a doi colegi, reputați psihiatrii, mi s-a reproșat că nu vreau să înțeleg, este război! Mi s-a părut îngrozitor faptul că războiul poate legitima violuri, mutilări etc. în interesul unei purificări etnice. Departe de mine să acord legitimitate unor ridicole și ineficiente represalii în intenția de a controla situația cu atât mai mult în cazul în care s-ar dovedi utilizarea armamentului cu uraniu

recent presupus in medii, dar ucenicul vrăjitorului odată pus în mișcare nu prea poate fi controlat, iar atrocitățile total iraționale angajează de obicei ambele părți.

Dar am luat-o cu mult înainte în timp, amintind evenimente de la sfârșitul și nu începutul secolului care a trecut.

Un alt mecanism etologic care funcționează la fel de pertinent în regnul uman ca și în cel animal este cel care reglementează stabilirea ierarhiei atât la nivel individual cât și al maselor. Exemplul cel mai frapant în trista istorie a secolului XX, găsim în acceptarea de către mase (umilite de înfrângere, aflate în somaj, infometate, ajunse la disperare prin excesul de represiune a învingătorilor) a teoriei “superiorității rasiale” promovate de Hitler și acoliții săi. Consecințele catastrofale nu numai în luptele intestinale din propria grupare în vederea stabilirii unui “care pe care” (vezi lichidarea vestitului SA în momentul în care a devenit incomod) duc nu numai la acceptarea tacită, dar și la coparticiparea în masa la Holocaustul care a urmat. Ține de altfel tot la început amintita tentativă de manipulare, încercare azi încă neîncoronată de succes, a unor cercuri neonaziste de a nega pur și simplu Holocaustul.

Motivul declanșării etapei a doua a măcelului mondial sunt în fond interese economice (înarmarea masivă a oferit locuri de muncă unei părți importante a populației din Germania măcinată de somaj), dar acceptarea sacrificiilor unui război este alimentat de ideologia spațiului vital insuficient, al unei rase superioare. Evident, cel care trăiește epoca poate atesta – ceea ce nu a fost niciodată cazul în perioada comunistă de trista amintire de la noi - autenticitatea sentimentelor entuziaste a maselor isterizate de un descreierat, fapt ce a făcut ca grupuri mari de oameni, la origine credincioși, pașnici, harnici, cinștiți, să devină acoliții fanatici, capabili să-și sacrifice copiii pe altarul unei ideologii confuze, trimițându-i peste granițe ca să fie folosiți carne de tun.

Încercarea unora ca, de exemplu, Thomas Mann, de a trage semnalul de alarmă în *Atenție Europa*, sau în vestita năvelă *Mario și vrăjitorul*, se lovea de urechi surde nu numai acasă. Lumea occidentală a rămas în naivitatea sa increzătoare în afirmațiile unei diplomații mincinoase, vezi Chamberlain la München.

Deși în proporție mai modestă, fenomenul este prezent și la noi, nu numai pe plan rasial, ci și politic. Grupări extremiste, capabile la început să atragă până și tineri intelectuali (să amintim numai câteva nume ulterior devenite celebre, un Noica, Eliade, sau Cioran), își fac mendrele și comit masacre ca cele de la Iași sau abatorul capitalei, precum și atentate ca împotriva unui Duca, Călinescu dar și mici politicieni dar mari oameni de cultură, ca Nicolae Iorga.

Dar nu numai tinerii cad victime unor idei confuze, să amintim și intelectuali maturi ca Nae Ionescu sau marele nostru poet, în tinerețe prieten cu poetul Ady Endre, Octavian Goga, atunci când se lansează în politică. Să nu uităm că poate cel mai mare filosof al secolului, M.Heidegger a căzut și el victimă mrejelor hitlerismului.

Evident nici pentru atentate nici pentru asasinat nu se fac responsabili intelectualii racolați și ulterior treziți la realitate, ci uneltele dintotdeauna ale violenței, descreierății și ucigașii cu simbrie directă sau indirectă prin speranța într-o eventuală venire la putere.

Dar să revenim la începuturile secolului, începuturi în care grafomania patologică al unui Lenin înca în deplinătatea capacităților sale mintale produce zeci de volume de ideologie revoluționară deformând (ca pe vremuri demult apuse Marx pe Hegel) marxismul.

Adus cu tren blindat în Sankt Petersburgul Rusiei țariste în agonie, răsturnate de Kerensky, de către vârfurile militare germane în speranța unei păci separate, Lenin va da coerență relativă răscoalei soldaților nenorociți, demoralizați de un război pustiitor. Dar boala îi răpește mințile (devine pacientul marelui Wagner von Jauregg, laureatul premiului Nobel pentru malarioterapia sifilisului nervos) și moare relativ devreme ca să ofere șansa majoră minții malefice brutale a lui Stalin, lipsită de orice inhibiție, individ căruia îi cad victimă prin înfometare, deportări, lagăre de concentrare, multe milioane de concetățeni în plină perioadă de pace, precum și toți foștii aliați și potențiali adversari politici. Dacă malignitatea poate fi normală în regnul uman, acest individ, Iosip Visarionovici Stalin, fost student de teologie, poate fi paradigma acestei bestialități. Totuși, și în ciuda acestui fapt, are imensul merit de a lichida celălalt mare pericol care amenința, printr-o primă tentativă de globalizare, omenirea : fascismul. Orice s-ar spune acum sau în viitor, fără brutala sacrificare a maselor largi de oameni din fosta Uniune Sovietică - mase de militari și civili ai căror cadavre serveau pe alocuri ca umplutură pentru trecerea carelor de luptă peste șanțurile antitanc - soarta așa-zisului "cel de al doilea război mondial" nu ar fi fost decisă.

În marea bătălie a manipulării a cărei protagonist hitlerist a fost ministrul propagandei Goebbels în Germania, în țara lui Stalin manipulatorii ministerului groazei apud Orwell au reușit până acum 2 decenii să intoxice o întreagă lume cu ideea că miile de ofițeri polonezi îngropați în pădurea de la Katyn ar fi fost uciși de fostul aliat, ulterior dușmanul de moarte, armata hitleristă.

Din timpul acestei foste alianțe tragem și noi ponoasele pactului Ribentropp-Molotov care nici azi nu a fost condamnat.

Vedem deci cum se împletește în zburcământa istorie a secolului normalitatea infiorătoare cu patologia mintală.

Este posibil ca un Pol Pot, marele "pretin" al "Conducătorului nostru stimat și mult iubit" să nu fi fost normal, cum cu certitudine prietenul împărat Ben Bokassa nu a fost normal și cu siguranță și în prezent există câteva exemplare evident patologice care conduc sau încearcă să ajungă să conducă destinele unor popoare. Aceasta ciudată împletire a normalității cu patologicul ar merita un studiu mai aprofundat, dincolo de cel idiografic.

Comparând de exemplu epoca instalării așa-zisei noii orânduiri la noi, puse de unii în exclusivă cărcă a ocupației sovietice, consecința acordului de la Yalta, unde un bătrân sechelar de poliomielită ne-a vândut în speranța zdrobirii definitive a Marelui Britanii, deci în scopul obținerii hegemoniei mondiale, dând cu tifla și la noi pe nedrept hulitelui W. Churchill, cu cea de a doua etapă a construirii socialismului multilateral dezvoltat, vom putea remarca multe lucruri comune, dar și radicale deosebiri.

Ține de ciudățeniile memoriei colective uitarea brutalității normale a primei etape, cea a democrației populare, în care binevoitorul și patriarhalul Dej, de o malignitate machiavelică, perfect rațională, mărturie fiind soarta unui Foriș, a unui Pătrășcanu și a multor alții lichidați fără scrupule, a fost secondat de o armată de indivizi recrutați din pături dezavantajate, la care se

adaugă si uitarea, mai mult, chiar reconsiderarea nostalgică a celei mai mizere epoci din România secolului XX.

Mai discreta in metode brutale ca cele in masa, cum au fost canalul, Gherla, Aiudul, Sighetul trecute in istorie, în a doua etapă se lichidează doar nedorii potential periculoşii pentru propria imagine şi putere, totuşi, rând pe rând, sunt anihilaţi, reduşi la tăcere, militari, politicieni potenţial de risc pentru familia domnitoare care îşi consolidează puterea bazându-se pe un anturaj adulator, parazit, ce creeaza mitul unui cuplu genial în ciuda unui primitivism inspăimântator, lipsit de orice elementară cultură, dotat doar cu deşteptăciunea nativa a omului simplu care a cumulat in cursul veacurilor tehnicile profitului, dincolo de cele ale supravieţuirii. Evident o camarilla căpuşe, întreţine imaginea cu care se cucereşte nu numai parte din populatie indigenă dar şi naivă clasa politică a occidentului. Să ne aducem aminte de august '68, într-o perioadă de relativă destindere a politicului, de scurtă durată, luând sfârşit lamentabil în 1971 după vestita vizită in Orientul Îndepărtat.

Din păcate "epoca de aur" a durat mult prea mult şi astfel generaţii întregi nu mai cunosc o normalitate posibilă. Acestui fapt se datorează persistenţa la 11 ani după schimbare, a limbajului de lemn, folosit nu de vechi activişti de partid, ci de tineri ajunşi in funcţii de conducere. Doar cu câteva zile in urmă am auzit vorbindu-se de "disciplina internă de Partid", bine ca nu şi de "avangarda clasei muncitoare".

Fac parte din generaţiile care au susţinut la examenul de stat şi socialismul ştiinţific!

Dar să revenim la problemele secolului.

Dacă etologia teritoriului poate explica afirmativa nevoie de spaţiu vital a pretinsei rase superioare, etologia ierarhiei explică asa-zisa luptă de clasă care a caracterizat pretutindeni unde ideologia marxist-leninistă s-a impus, politica partidului unic. În fond şi la urma urmei, puterea zisă comunistă a instalat prin violenţă nu socialismul, ci ultimul stadiu al capitalismului descris de Marx ca cel monopolist de stat.

Ficţiunea proprietăţii colective a tuturor celor ce muncesc asigura de acum vârfulor unei ierarhii aberante, perverse, o viata îndestulătoare, privilegiu imposibil de legitimat moral, economic şi financiar, în primul rând deoarece ele nu se datoresc performanţei, muncii şi creativităţii, ci unei bine organizate puteri corupte şi corumpătoare care - şi istoria secolului a demonstrat acest lucru in mod constant - reuşeşte de fiecare dată, atunci când vârful se schimbă prin manevre violente sau naturale, să întineze memoria predecesorului punându-i în cârcă toate evidentele vicisitudini ale sistemului. Amintim numai tevatura in jurul bandei celor patru după stingerea din viata a lui Mao evident responsabil de revoluţia culturală, sau demascarea maşinaţiilor lui Stalin de către Hrusciiov.

Bătălia pentru ierarhie este într-adevăr pe plan individual cea mai vizibilă în tehnicile de îndepărtare a tuturor posibililor rivali de către Iosip Visarionovici prin procese zgomotoase sau, ca în cazul lui Trocki, prin crimă comandată. Pe plan mult mai extins deci populaţional, manipulatorii reuşesc uneori să găsească acoliţi în masa pe problema tribală ca in nenorocitele state artificiale care teritorial nu ţin cont de grupări etnice în Africa postcolonială. La fel de nenorocită e situaţia care se menţine de decenii in conflictul dintre India şi Pakistan. Conflictul dintre triburi iau uneori

proporțiile de genocid, să ne gândim la Hutu și Tuții. Din păcate în lumea mult mai civilizată a occidentului problemele nu sunt mai puțin acute. Lupta pentru ierarhia rasială între albi și negri în SUA după rezolvarea aproape finală a războiului teritorial cu indienii americani (reduși la dimensiunea unor grupări aflate sub control în rezervații) sunt doar un exemplu. Alături de conflictul interetnic flamand-catalan, basco-spaniol-catalan, cel doar la suprafață de caracter religios din Ulster, cel în cadrul aceleiași rase semite cu conotații fundamentalist religioase ca cea arabo-israeliană macină indivizi, grupuri de populații în ultimele decenii ale secolului.

De normal tragism sunt alte războaie locale în care interesul teritorial al unei etnii este violat de interese imperiale ale unor puteri străine fie ca ideologie fie ca interes hegemonic cum a fost conflictul intercoreean de sorginte chino-americană sau mai absurdul război din Vietnam de același sorginte, dus între populația autohtonă și mercenari străini (în majoritate psihopați violenți de care pe această cale au scăpat Statele Unite). Parte din mercenarii care au supraviețuit acestui rușinos război s-au retras ulterior în codrii aproape de nepătruns a statelor zise indiene din SUA și înarmați până în dinți își fac mendrele în continuare luptând împotriva tuturor sub acoperământul liniștitoare tăceri a mediilor în care pătrund doar din când în când răzlețe știri.

Nici la noi situația nu este roză. Bătăliile verbale pe tema utilizării limbii materne a minorităților, discuțiile fără noimă despre caracterul unitar național sau nu al statului, problema inscripțiilor bilingve dar și obstinarea cu care se solicită o universitate de stat în limba unuia sau mai multor minorități duc până la ridicol rezultatele operei manipulatorilor care urmăresc - spre norocul etniilor care conviețuiesc sau cel puțin coexistă de aproape un mileniu pe teritoriul țării fără prea multe probleme - dezbinarea, răca, ura irațională după care să poată profita dacă nu prin câștig teritorial {doar dreptul internațional, tratatele internaționale unanim acceptate garantează integritatea teritorială a țărilor, într-o epocă care nu poate în niciun mod fi asimilată situației anilor 1930-1940 măcar prin câștig de putere - satisfacția de a da simbolic în cap celui altfel ca limbă, cutume, poate și temperament.

Să ne reamintim în primul rând ușurința cu care s-a trecut la deportarea fără nicio discriminare a tinerilor germani în fosta Uniune Sovietică (tocmai a acelor care nu au ascultat de cântecul de sirena al lui Hitler, ci au rămas în țară), apoi deportarea restului populației rurale de aceeași etnie în pustiiile câmpii ale Bărăganului, și în final determinarea să emigreze după peste 900 de ani de ședere pe aceste meleaguri, timp în care și au construit și apărut burgurile, bisericile cetate, asigurând prin ghidele lor începuturile civilizației urbane în zonele locuite de ei, după depozitare, restricții de tot felul și nu fără importanță obținere de foloase materiale serioase în urma repatrierilor (ce fel de repatrieri după secole ?) și reunificărilor de familie în occident.

Un alt mecanism etologic funcțional timp de decenii mai ales în anii războiului rece dar cu tradiții încă dinaintea de prima conflagrație mondială este etalarea impozantă a puterii. În regnul animal un mecanism de protecție a vieții adversarului congener, în regnul nostru în care funcționează reducția de instincte acest mecanism devine mijloc periculos de provocare. Demonstrațiile, parăzile militare impunătoare, etalarea armamentului sofisticat cu aceste ocazii dar și întreaga desfășurare a cursei înarmării și al întrecerii în cucerirea spațiului extraterestru timp de decenii are conotația umflării în pene pentru a impresiona adversarul, a arăta "care e mai tare".

Înainte de a încheia trebuie să mai amintim faptul că noi oamenii, suntem prin reducere de mijloace de protecție instinctuală, potențiale victime ale lipsei mecanismelor de inhibare a agresivității oponentului. Dispariția cavalerismului care caracteriza încă războinicii din evul de mijloc, renaștere și începuturile epocii moderne, în care luptele se dădeau mai ales corp la corp, se datorează armamentului modern, care permite uciderea la distanță a dușmanului nici măcar văzut cu ochii. Deși cu certitudine prezenta în războaiele napoleoniene, proporțiile catastrofale ale acestei reducerii ating însă apogeul în secolul XX începând cu lungile bătălii din tranșeele care fac adversarul invizibil. Astfel a devenit posibilă aruncarea bombelor atomice de pe Imola Gay, care au ucis zeci de mii de oameni.

Manipularea, îndobitocind omul, poate anihila orice urma etologică a moralei.

Unul din mecanismele cavalierești de autoprotejare în regnul animal este expunerea părții celei mai vulnerabile a corpului în mod umil adversarului. Un lup de exemplu în bătălie inversunată cu alt lup, dacă simte că nu poate să-și înfrânga adversarul, se culcă pe spate expunându-și abdomenul colților celuilalt lup. Este demonstrat faptul că în asemenea situație, lupul mai puternic parcă atins de trăznet se blochează, abandonează orice atitudine agresivă, întoarce spatele și pleacă. Exemplul clasic al dispariției acestui mecanism la om este cel al actorului clujean din timpul evenimentelor din decembrie '89, care după ce își dezgolește pieptul în fața militarilor care amenințau cu arma, oferindu-se drept țintă, este lovit fără milă de glonț. Trist în aceasta poveste nu este numai faptul în sine, ci și faptul că asemenea lucru poate rămâne nepedepsit.

În mod cu totul regretabil însă este faptul că (fără a ține de nici un mecanism etologic prin care decenii de teroare mai mult sau mai puțin vizibilă dar trăită conștient ori inconștient de întreaga societate), transformă frustrările acumulate în agresiune cu atât mai periculoasă cu cât, după teroare, ca o reacție se instalează anomia. Anomia la rândul său permite îmbrăcarea celor mai variate măști sub care se ascund cei care nu își permitteau în orânduiri autoritare să-și trăiască liber instinctele gregare, distructive, ori dominatoare. Astfel, în politicul actual apar în orice organism oportuniștii manipulatori la orice nivel și în orice loc. Aici mai rău ca în desfășurările postelectorale în prima putere a lumii după ce un președinte este terfelit în fața lumii pe probleme care țin de propria intimitate se folosește nepedepsit minciuna, dezinformarea organizată, bine planificată. Într-o asemenea situație nu trebuie să mire pe nimeni dacă o organizație zisă social-democrată autohtonă devine mijlocitor al intrării unor alte organisme în internaționala socialistă; dacă slujitorii unui alt regim își schimbă blana, fără a-și modifica năravurile; dacă o sumă de indivizi migrează nepenalizat social, după oportunitate, dintr-un partid în altul; dacă preținși liberali în loc să-și promoveze menirea lor istorică culturală și civilizatorie se ocupă de diversivitate; dacă în loc de a apăra conservator (deci păstrător) valorile tradiționale ale țării, alta organizație se ocupă doar de satisfacerea propriilor instincte acaparatorii și funciar gregare ale amintitei pătri sociale.

Profităm de, dar suntem și victimele unui alt mecanism etologic descris tot de amintitul Konrad Lorenz, cel al întipăririi, un mecanism care gravează în substratul biologic al minții noastre modele de comportament și gândire într-un mod cu totul involuntar și inconștient, aceste întipăriri rămân definitiv active în noi, manifestându-se pe plan individual în stilul personal, în caracter, în limbaj. Marxiztii spuneau că schimbările modului de producție sunt mult mai rapide ca cele din conștiință

oamenilor. Nefiind vorba de învățare, aici nu e posibil dezvățul. Ca să se schimbe moduri de existență trebuie să treacă generații!

Probabil va trebui sa treaca decenii din secolul care incepe până racilele celui trecut să fie evitate. Pentru asta însă este nevoie și de reinstaurarea rațiunii, inlocuirea libertinismului cu autentica libertate care inseamnă nu numai implinirea propriilor aspirații ci și respectarea necondiționată a celuilalt, fie el individ, grup, etnie sau rasă.

Dacă nu se îndeplinește acest deziderat, riscăm ca secolul care abia începe să fie la fel ca cel pe care l-am lăsat în urmă.